

Veiksmai, kurių reikia imtis inkliuzinio ugdymo srityje

Delegatų nuomonės ir pasiūlymai

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

VEIKSMAI, KURIŲ REIKIA IMTIS INKLIUZINIO UGDYMO SRITYJE

Delegatų nuomonės ir pasiūlymai

Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra

Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūra (toliau – Agentūra) yra nepriklausoma ir savarankiška organizacija, remiama Agentūros šalių narių ir Europos institucijų (Komisijos ir Parlamento).

Bendrai finansuojama
pagal Europos Sąjungos
programą „Erasmus+“

Europos Komisijos pagalba rengiant šį leidinį nereiškia pritarimo turiniui, nes jis atspindi tik autorių požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už jokią leidinyje pateikiamos informacijos naudojimą.

Bet kurio asmens nuomonė, pateikta šiame dokumente, nebūtinai atitinka oficialią Agentūros, jos valstybių narių ar Komisijos nuomonę. Komisija negali būti laikoma atsakinga už jokią šiame dokumente pateikiamos informacijos naudojimą.

Redaktoriai: Victoria Soriano ir Mary Kyriazopoulou, Agentūros darbuotojos

Ištraukas iš šio dokumento leidžiama naudoti tiksliai nurodant šaltinį. Šis pranešimas turėtų būti nurodomas taip: Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūra, 2016 m. *Veiksmai, kurių reikia imtis inkluzinio ugdymo srityje: Deleгатų nuomonės ir pasiūlymai*. Odensė, Danija: Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūra

Siekiant užtikrinti didesnę prieinamumą, šis pranešimas pateikiamas 23 kalbomis ir elektronine forma Agentūros interneto svetainėje www.european-agency.org.

ISBN: 978-87-7110-608-4 (elektroninis dokumentas)

ISBN: 978-87-7110-585-8 (spausdintas dokumentas)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2016

Sekretoriatas
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel. +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Briuselio biuras
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tel. +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

TURINYS

PRATARMĖ.....	5
ĮVADAS.....	6
JAUNŪJŲ DELEGATŲ NUOMONĖS IR PASIŪLYMAI.....	8
Pagrindinės mintys ir rekomendacijos.....	9
1. <i>Viskas dėl mūsų mums dalyvaujant.....</i>	9
2. <i>Mokyklos be kliūčių.....</i>	10
3. <i>Stereotipų griovimas.....</i>	14
4. <i>Įvairovė – tai daugialypiškumas, o inkluzijos principas – šio daugialypiškumo variklis.....</i>	16
5. <i>Tapimas visaverčiais piliečiais.....</i>	19
BAIGIAMOSIOS PASTABOS.....	21

1 nuotr. Agentūros šalių narių vėliavos

PRATARMĖ

Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūros (toliau – Agentūra) šalys narės susitarė 2015 m. surengti Europos sąskrydį.

Tai ketvirtasis Agentūros organizuojamas tokio pobūdžio renginys. Du ankstesni sąskrydžiai vyko Europos Parlamente Briuselyje (2003 ir 2011 m.), o dar vienas buvo surengtas Portugalijos Parlamente bendradarbiaujant su Portugalijos švietimo ministerija Portugalijos pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai metu (2007 m.).

2015 m. renginys buvo organizuojamas Liuksemburgo pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai metu, glaudžiai bendradarbiaujant su Liuksemburgo švietimo, vaikų ir jaunimo reikalų ministerija.

Septyniolika dešimt du jaunuoliai, turintys specialiųjų ugdymo poreikių ir (arba) negalią ir jų neturintys, buvo pakviesti papasakoti ir aptarti, kaip inkliuzinis ugdymas įgyvendinamas jų švietimo įstaigose. Diskutuojant buvo pateikta sėkmingų inkliuzinio ugdymo pavyzdžių.

Šiame renginyje dalyvavo maždaug 250 dalyvių ir suinteresuotųjų asmenų iš 28 Agentūros šalių narių, taip pat politikos formuotojai ir Europos bei tarptautinių institucijų atstovai.

Agentūra parengė šį pranešimą remdamasi jaunuolių diskusijomis ir išvadomis, pateiktomis plenariniame posėdyje.

Agentūrai buvo didelė garbė organizuoti šį renginį. Ypač norėtume padėkoti 72 jaunesiems delegatams, taip pat jų šeimos nariams, mokytojams ir pagalbiniam personalui, švietimo ministerijoms, Europos ir tarptautinių organizacijų atstovams, galiausiai Liuksemburgo švietimo, vaikų ir jaunimo reikalų ministerijai už jų dalyvavimą ir pastangas. Be jų visų nebūtų buvę įmanoma organizuoti tokio svarbaus renginio.

Per Ch Gunnvall
Pirmininkas

Cor J.W. Meijer
Direktorius

IVADAS

2015 m. spalio 16 d. Europos Sąjungos Tarybai pirmininkaujančiame Liuksemburge įvyko ketvirtasis Agentūros sąskrydis, pavadintas „Inkliuzinis ugdymas – būtina imtis veiksmų!“. Septyniasdešimt du jaunuoliai iš visos Europos, turintys specialiųjų ugdymo poreikių ir (arba) negalią ir jų neturintys, turėjo galimybę aptarti, kaip jų mokyklos ir bendruomenės užtikrina jiems reikalingą inkliuzinį ugdymą.

Savo įžanginėje kalboje Claude Meisch, Liuksemburgo švietimo, vaikų ir jaunimo reikalų ministras, nurodė, kad *Liuksemburgo Chartijos* paskelbimas 1996 m. buvo Europos bendradarbiavimo plėtojant integraciją mokyklose rezultatas. Jis pasidžiaugė, kad, praėjus beveik 20 metų nuo *Chartijos* priėmimo, Liuksemburgas koordinuoja *Liuksemburgo rekomendacijų*, kurios turi būti priimtos 2015 m. sąskrydyje ir kurias jis 2015 m. lapkričio 23 d. ketina pristatyti savo kolegoms Švietimo ministrų taryboje, rengimą. C. Meisch paragino jaunuosius delegatus pasinaudoti galimybe laisvai išsakyti savo nuomonę ir pristatyti inkliuzines priemones, kuriomis jie naudojami savo mokyklose, taip pat atkreipti dėmesį į sritis, kuriose reikalingi patobulinimai. Ministras taip pat supažindino su pagrindiniais pokyčiais ir pažanga, padaryta stiprinant inkliuziją Liuksemburgo švietimo sistemoje.

Marianne Vouel, Specialiojo ugdymo departamento prie Liuksemburgo švietimo, vaikų ir jaunimo reikalų ministerijos direktorė, savo kalboje aiškiai nurodė, kad specialistams bei politikos formuotojams rūpi tos pačios problemos kaip besimokantiejiems ir kad jie siekia gerinti ugdymo kokybę. Daugiau dėmesio turėtų būti skiriama besimokantiejiems, turintiems sudėtingesnių specialiųjų poreikių, nes jie irgi turi būti matomi. Ji pabrėžė, kad visi yra skirtingi ir kiekvienas turi skirtingų poreikių. Vienas svarbiausių ugdymo sistemų iššūkių yra suprasti įvairovę ir ją reaguoti.

(Visą Liuksemburgo pareigūnų kalbų tekstą galima rasti sąskrydžio interneto svetainėje <https://www.european-agency.org/events/takeaction>.)

Renginio tikslas buvo suteikti daugiau galių besimokantiejiems ir užtikrinti jų dalyvavimą formuojant švietimo politiką. Buvo siekiama 15 ir 16 metų amžiaus besimokančiuosius iš 28 Agentūros šalių narių supažindinti, kaip inkliuzinis ugdymas įgyvendinamas jų mokyklose, ir padėti įvertinti, kokia pažanga inkliuzinio ugdymo srityje buvo padaryta nuo pirmojo sąskrydžio 2003 m.

Šis sąskrydis rėmėsi trijų ankstesnių Agentūros sąskrydžių, surengtų Briuselyje (2003 m. ir 2011 m., <https://www.european-agency.org/events/young-views-on-inclusive-education-european-hearing-2011-brussels>) ir Lisabonoje (2007 m., <https://www.european-agency.org/events/young-voices-meeting-diversity-in-education>), rezultatais. Trijuose ankstesniuose sąskrydžiuose dalyvavo daugiau kaip

240 jaunuolių, besimokusių pagal vidurinio, profesinio ir aukštojo mokslo programas.

Rengiantis sąskrydžiui, 72 jaunesiems dalyviams buvo duoti dokumentai, kuriuose buvo pateiktos pagrindinės ankstesnių trijų sąskrydžių išvados, taip pat tam tikri svarstyti ir aptartini klausimai, susiję su jų atitinkamomis mokyklomis.

Aptartini klausimai buvo susiję su būdais, kaip mokyklose rūpinamasi jų ugdymu, pvz., kaip mokytojai ir klasės draugai atsižvelgia į jų poreikius, kaip užtikrinamas prieinamumas, organizuojamas klasės valdymas, kokių esama pasiūlymų dėl likusių inkliuzijos kliūčių įveikimo būdų.

Vykstant sąskrydžiui besimokantys jaunuoliai, paskirstyti į šešias darbo grupes, turėjo galimybę išsamiau aptarti šias pagrindines problemas ir klausimus, pasidalyti savo asmenine patirtimi, taip pat perduoti savo bendraamžių nuomones.

Pagrindinės diskusijų darbo grupėse išvados buvo pateiktos plenariniame posėdyje kaip pagrindinės nuostatos, kuriomis turėjo būti remiamasi rengiant *Liuksemburgo rekomendacijas*.

2 nuotr. Jaunieji delegatai ir kiti atstovai Europos sąskrydyje

JAUNŪJŲ DELEGATŲ NUOMONĖS IR PASIŪLYMAI

2015 m. sąskrydžio išdavos atitinka trijų ankstesnių sąskrydžių, kuriuos surengė Agentūra 2003 m., 2007 m. ir 2011 m., rezultatus ir jais remiasi. Šių ankstesnių sąskrydžių patirtis leido aptarti įvairiose Europos šalyse padarytą pažangą inkluzinio ugdymo srityje.

Agentūra sukaupė žinių, pagrįstų svarbiausiomis besimokančio jaunimo diskusijomis, surengtomis per ankstesnius tris sąskrydžius. Taip pat buvo nustatyti tam tikri principai, į kuriuos turi būti atsižvelgiama įgyvendinant inkluzinį ugdymą. Šie principai išvardyti toliau.

- **Pagrindiniai principai dėl teisių, susijusių su:**
 - *pagarba*: teisė būti gerbiamam, visapusiškai įtrauktam priimant visus liečiančius sprendimus ir nediskriminuojamam;
 - *kokybišku ir teisingumu pagrįstu švietimu*: teisė gauti kokybišką švietimą, lygių galimybių švietimo srityje ir reikiamos pagalbos užtikrinimas, siekiant sudaryti sąlygas visapusiškai prieigai ir sąlygas dalyvauti ugdymo veikloje bei lankyti mokyklą su vietos bendraamžiais;
 - *socialiniu ir profesiniu gyvenimu*: teisė gyventi savarankiškai, turėti šeimą, pritaikytus namus, tęsti mokymąsi (universitete), gauti darbą ir nebūti atskirtam nuo neįgalių žmonių visose gyvenimo srityse.
- **Pagrindinis principas dėl inkluzinio ugdymo pranašumų:**
 - įgyjate daugiau socialinių įgūdžių, išmokstate gyventi su savo bendraamžiais, kovodami su nevienodu vertinimu ir stereotipais mokotės tapti stipresni ir labiau nepriklausomi, sužinote, kaip tvarkytis realiame pasaulyje, ir geriau pasirengiate darbo paieškoms ateityje. Tai pirmasis žingsnis tampant visateisiu visuomenės nariu. Inkluzinis ugdymas naudingas visiems – jis padeda atverti naują pasaulį ir teigiamai pažvelgti į įvairovę.

2015 m. sąskrydyje jaunuoliai apskritai palankiai įvertino savo ugdymą. Vis dėlto jie atkreipė dėmesį ir į silpnąsias ugdymo puses bei pateikė keletą konkrečių pasiūlymų. Buvo atsižvelgta į švietimo padėtį, apie kurią informavo jaunuoliai, taip pat į jų pasiūlymus, be to, jie pastabos buvo apibendrintos, jomis remtasi rengiant *Liuksemburgo rekomendacijas*. Rekomendacijomis siekiama padėti įgyvendinti inkluzinį ugdymą, kuris yra geriausias pasirinkimas sudarius reikiamas sąlygas. Rekomendacijos sugrupuotos pagal penkis svarbiausias mintis, kurias jaunimas iškėlė savo diskusijose ir įtraukė į išvadą.

Pagrindinės mintys ir rekomendacijos

1. *Viskas dėl mūsų mums dalyvaujant*

Pirmoji mintis – *viskas dėl mūsų mums dalyvaujant* – reiškia, kad besimokantieji jaunuoliai turi tiesiogiai dalyvauti priimant visus juos liečiančius sprendimus.

- Turėtų būti išklaudyta jaunimo ir jų šeimų nuomonė, į ją reikia atsižvelgti priimant tiesiogiai ar netiesiogiai su jais susijusius sprendimus.
- Jaunimo reikia teirautis, kokie jų poreikiai.
- Šioje veikloje nuolat turėtų dalyvauti jaunimo organizacijos.

Jaunuoliai aiškiai pareiškė, jog tam, kad būtų atsižvelgta į jų poreikius ir pageidavimus, jie ir jų šeimos turi būti aktyviai įtraukti ir išklaudyti prieš priimant sprendimus. Be to, jie mano, kad teigiamą poveikį turėtų sistemingas įvairių jaunimo ir neįgalių asmenų organizacijų dalyvavimas šioje veikloje. Jaunuoliai įsitikinę, kad šių organizacijų veikla labai svarbi užtikrinant jiems reikalingą pagalbą. Mokinių tarybos arba moksleivių parlamentai atlieka kitą vaidmenį. Jaunuolių dalyvavimas ir įtraukimas į šių tarybų veiklą suvokiamas kaip svarbi galimybė visapusiškai įsitraukti į mokyklos gyvenimą ir yra labai rekomenduotinas.

Delegatų pateikti pavyzdžiai

Besimokančiųjų ir šeimų dalyvavimas

Kai rengiamos naujos strategijos, jaunuolius (turinčius specialiųjų ugdymo poreikių) į politikos formavimo procesą būtina įtraukti visais lygmenimis, pradedant valdymu ir baigiant kasdiene veikla. Reikia atsižvelgti į individualius poreikius (Amund ir Helene, Norvegija).

Labai svarbu, kad, priimant sprendimus dėl vaikų, dalyvautų tėvai (Jack, Jungtinė Karalystė, Šiaurės Airija; Kristina, Slovakija).

Mokinių tarybos

Klasėje nesijaučiu atskirta. Esu mokinių tarybos narė, mane išrinko mano klasės draugai. Turiu mokytoją pagalbininką, kuris man padeda (Andrea, Malta).

Mūsų mokyklos mokinių taryba daug dėmesio skiria bendradarbiavimui su mokiniais, turinčiais specialiųjų poreikių. Vaikai, kurie priklauso mokyklos tarybai, labai aktyvūs (Agnė ir Kornelijus, Lietuva).

Aš palankiai vertinu mokinių tarybą, nes ten galiu išsakyti savo nuomonę dėl planų (Blake, Airija).

Mokyklos vaikai išrinko Saul pirmininku (svarbios pareigos mokinių taryboje) (Alexander ir Saul, Jungtinė Karalystė, Anglija).

Organizacijų dalyvavimas

Mano šalyje yra nacionalinė asociacija. Ši organizacija padėjo mums išspręsti keletą problemų. Pvz., dėl subtitravimo, kuris yra labai svarbus žmonėms, turintiems klausos sutrikimų. Organizacija parenka filmus ir parengia jų subtitrus (Javier, Ispanija).

Mano šalyje veikia labai naudinga organizacija. Pavyzdžiui, ji siūlo pamokas neįgaliems mokiniams, kurie negali mokytis įprastoje klasėje. Taigi jie mokomi organizacijoje. Taip pat veikia kita organizacija, kuri vadinasi „aklųjų namai“ ir kuri išties pagerina aklųjų gyvenimą (Céline ir Florence, Liuksemburgas).

Mano šalyje veikia aklųjų ir silpnaregių asociacija. Ši asociacija suteikia man galimybę skaityti savo kompiuteriu. Naudodamasis savo planšete „iPad“ arba kompiuteriu skaitau informaciją (Lorenzo ir Matteo, Italija).

Mano šalyje veikia specialios asociacijos, padedančios neįgaliems vaikams. Jos padeda spręsti problemas ir glaudžiai bendradarbiauja su Švietimo ministerija (Georgia ir Minas, Kipras; Stefanos ir Georgios, Graikija).

Mano šalyje veikia disleksijos draugija. Ji sukūrusi specialią interneto svetainę, kurioje žmonės informuojami apie disleksiją sergančių asmenų stipriąsias ir silpnąsias puses (Erazem ir Primož, Slovėnija).

Manau, kad turėtume kreiptis į politikus ir paraginti teikti kuo didesnę pagalbą šioms organizacijoms. Jos mums labai padeda. Šios organizacijos teikia mums pagalbą ginant savo teises. Jos padeda mums geriau informuoti visuomenę (Adrià, moderatorė, Ispanija).

2. Mokyklos be kliūčių

Antroji mintis – *mokyklos be kliūčių* – reiškia visų fizinių ir techninių kliūčių panaikinimą.

- Nemažai kliūčių mokyklose jau įveikta, bet turėtų būti pašalintos visos kliūtys, kad mokiniai būtų fiziškai pajėgūs pasiekti vietos švietimo centrus, lengvai į juos patekti ir judėti jų viduje.
- Rekonstruojant ar modernizuojant švietimo įstaigų pastatus, turi būti laikomasi prieinamumo principo, pavyzdžiui, mokyklose turi būti sukurta

įvairių funkcinių ir (arba) tyliųjų erdvių, taip pat padidintas lankstaus ugdymo priemonių prieinamumas.

- Tinkamos techninės pagalbos priemonės ir ugdymo medžiaga turėtų būti prieinamos pagal individualius poreikius.

Jaunuoliai aptarė keturis klausimus. Pirma, vis dar gali būti sudėtinga pasiekti švietimo įstaigas. Viešasis transportas yra priimtinausias sprendimas, bet tai reiškia, kad jis turi būti pritaikytas. Specialusis transportas laikomas priimtina alternatyva tik tada, kai nėra kito pasirinkimo. Pasak jaunuolių, tinkamo transporto trūkumas yra vienas iš veiksnių, užkertančių kelią besimokantiesiems lankyti vietos mokyklą.

Antra, jaunuoliai pareiškė, kad galimybės pasiekti mokyklas pagerėjo. Jie pareiškė, jog yra labai patenkinti savo mokyklų pritaikymu ir prieinamumu, tai užtikrinama ir tiesiogiai (įrengiant pandusus, liftus ir pritaikytus tualetus), ir kūrybiškai (mokyklos ir (svarbiausia) bendramoksliai iškilus sunkumams (pvz., neveikiant liftui) yra pasirengę padėti). Reikalingi tam tikri patobulinimai siekiant palengvinti prieigą prie avarinių išėjimų, įvairių patalpų, pavyzdžiui, sporto salės ir kavinės, ar prieigą prie liftų, jeigu jiems atidaryti būtinas raktas. Svarbu užtikrinti visų besimokančiųjų asmeninį saugumą ir saugą.

Trečia, sudaromos sąlygos lengviau ir patogiau judėti mokyklų viduje. Jaunuoliai informavo, kad įrengti platūs koridoriai, reikiamose vietose kabo ženklai Brailio raštu. Tyliosios patalpos ir daugiafunkcės erdvės mokyklose laikomos naudingomis visiems besimokantiesiems, todėl jų turėtų būti daugiau. Delegatai nurodė, kad pamokos vyksta klasėse, į kurias gali patekti visi mokiniai.

Galiausiai suteikiama vis daugiau pritaikytų techninių priemonių ir medžiagos, kurios yra būtinos inkluzijai užtikrinti.

Besimokantys jaunuoliai pabrėžė, kad universalių sprendimų nėra, todėl labai svarbu išsiaiškinti individualius poreikius ir į juos atsižvelgti. Mokyklos turi būti lankščios ir gebėti pačios siūlyti alternatyvas. Mokyklų įrenginiai turėtų atitikti visų besimokančiųjų poreikius.

Delegatų pateikti pavyzdžiai

Prieinamumo užtikrinimas keliaujant į mokyklą

Reikalingi mokykliniai autobusai. Visi mokiniai turi galėti dalyvauti įvairiausioje veikloje, pavyzdžiui, sportuoti ... (Blake, Airija).

Mokinams, turintiems fizinę negalią, pritaikytos transporto priemonės, tačiau neregiai mokiniai naudojami viešuoju transportu, kaip ir visi kiti (Reinis ir Georgs, Latvija; Lillý, Islandija; Elisabeth, Estija).

Taip pat galime naudotis taksi, tačiau biudžetas yra ribotas, todėl taksi galime važiuoti tik tam tikrą kartų skaičių (Elisabeth, Estija).

Prieinamumo užtikrinimas mokykloje

Mokykla yra prieinama fizinę negalią turintiems ir neįgaliųjų vežimėliais besinaudojantiems mokiniams, pavyzdžiui, įrengti pandusai, liftai, pritaikyti tualetai ir kt. (Matteo, Italija; Georgios, Graikija; Lillý ir Hrefna, Islandija; Rolf ir Casper, Danija; Dénes ir Borbála, Vengrija; Tom ir Paul, Vokietija; Miguel Ângelo, Portugalija; Kristina ir Tova, Švedija).

Mūsų vidurinėje mokykloje įrengti liftai, bet nemažai ir laiptų. Mokykla keturių aukštų, o norint pasinaudoti liftu reikalingas raktas, dėl to kyla daug sunkumų. Mokykla pažadėjo pagerinti padėtį (Eelis, Suomija).

Rengiant mokyklų rekonstrukcijos planus turi būti atsižvelgta į fizines kliūtis. Iš biudžeto turi būti skiriama pakankamai lėšų (Robert, Jungtinė Karalystė, Šiaurės Airija).

Mano mokykla stengiasi rasti lėšų likusioms kliūtims pašalinti, bet tai sudėtinga (Natalia ir Marcin, Lenkija).

Mano mokykla prieš dvejus metus buvo rekonstruota, taigi sąlygos labai geros. Kiti mokiniai vis dar kelia daug triukšmo, tai man gali būti fizinė kliūtis (David, Portugalija).

Įrengtas liftas, bet negalite patekti į pastatą, jei naudojate neįgaliųjų vežimėliu (Jakob, Austrija).

Mes turime liftą, bet sunku atidaryti duris (Paul, Vokietija).

Mano mokyklos koridoriuose įrengtos lempos, kurios einant į klasę blyksi. Yra pandusai ir keliamosios juostos žmonėms, turintiems judėjimo problemų ar naudojantiems neįgaliųjų vežimėlius. Mokytojai buvo mokomi dirbti su mokiniams, turinčiais mokymosi sunkumų. Taip pat dirba logopedas, padedantis mums, kad galėtume mokytis kaip ir mūsų bendraamžiai (Javier, Ispanija).

Man klasėje padeda lydintis asmuo. Buvo pritaikytas liftas, nes mokykloje yra du neįgaliųjų vežimėliais besinaudojantys moksleiviai. Kilus gaisrui mokykloje kiltų tam tikrų pavojų. Vieną dieną buvo surengti priešgaisriniai mokymai ir man reikėjo nusileisti žemyn; mane nunešė keli kiti mokiniai ir buvau tikrai išsigandęs (Lucas, Belgija, flamandų bendruomenė).

Prieinamumo užtikrinimas klasėse

Mokykloje naudojamas Brailio raštas akliems mokiniams. Mokymosi medžiaga prieinama Brailio raštu (Tova, Švedija; Reinis ir Georgs, Latvija; Emili ir Elisabeth, Estija).

Turiu klausos sutrikimų. Todėl naudoju ausines, kurias galiu prisijungti, kad geriau girdėčiau. Mokytojai motyvuojami daugiau sužinoti apie įvairias negalias, kad galėtų padėti mums įveikti problemas (Lucía, Ispanija).

Fizinė kliūtis gali būti ir sunkios kuprinės su knygomis. Reikėtų naudoti elektronines knygas, nešiojamuosius ir planšetinius kompiuterius (Dénes, Vengrija).

3 nuotr. Jaunieji delegatai (Jack Love, Jungtinė Karalystė, Šiaurės Airija; Blake O’Gorman, Airija; Nakita Hallissey, Airija; Robert Gault, Jungtinė Karalystė, Šiaurės Airija) išsako savo nuomonę

3. Stereotipų griovimas

Trečioji mintis – *stereotipų griovimas* – susijusi su normalumo sąvoka. Jei sutinkame, kad visi yra skirtingi, ką tada laikome normaliu?

- Siekiant stiprinti tarpusavio pagarbą ir toleranciją būtina mokytojams, mokyklų personalui, jaunimui, šeimoms ir pagalbos tarnyboms teikti patikimą informaciją apie skirtingus besimokančiųjų poreikius.
- Įvairovė turi būti suvokiama kaip teigiamas dalykas, bendra vertybė būtų „laikyti negalią normaliu dalyku“.
- Visi yra skirtingi ir visi turi būti priimami. Tolerancija paremta tarpusavio supratimu.
- Švietimo bendruomenė turi būti geriau informuota ir tolerantiškesnė negalią turintiems žmonėms.

Siekiant užtikrinti, kad ši svarbi idėja būtų priimta, reikalingas tinkamas informavimas, pvz., apie kovą su nevienodu vertinimu ir su patyčiomis. Tam, kad pakeistume požiūrį, atitinkama informacija turi būti teikiama mokytojams, mokyklos personalui, įskaitant administraciją, bendraklasiams, šeimoms ir visų mokyklose dirbančių tarnybų darbuotojams.

Tai geriausias būdas užtikrinti abipusę pagarbą ir toleranciją. Įvairovė yra ne iššūkis, o teigiama ir normali padėtis; negalia nėra nenormalus dalykas; tolerancija pagrįsta tarpusavio supratimu. Jaunuoliai pabrėžė, kad reikia keisti požiūrį, t. y. kiekvienas turėtų būti vertinamas pagal tai, ką GALI padaryti, o ne pagal negalią.

Delegatų pateikti pavyzdžiai

Informuotumo didinimas

Padėtų mokymai, kaip kovoti su nevienodu vertinimu ir patyčiomis. Turėtume būti vertinami pagal tai, ką darome, o ne pagal tai, kaip atrodome (Lucie, Čekija).

Mokiniai nežino, kaip elgtis susidūrus su neįgaliais žmonėmis. Kai matau, kad mane įdėmiai stebi, jaučiuosi puolamas ir nusiminęs (Johannes, Vokietija).

Lengva jausti priešišumą žmonėmis, kurių nesuprantate. Turėtumėte paaiškinti, ką reiškia būti aklam, kad suteiktumėte žmonėms galimybę suprasti jus (Emelie, Švedija).

Mokytojai turėtų būti pagarbesni ir supratingesni. Mokiniai, turintys specialiųjų poreikių, neturėtų jaustis atstumtais. Visi vaikai turi jaustis grupės dalimi (Jack, Jungtinė Karalystė, Šiaurės Airija).

Yra mokytojų, kurie mano, kad mokiniai, kurie yra kurti ar turi negalią, yra mažiau svarbūs nei kiti mokiniai. Juos reikia šviesti. Žinokite, kad mes esame tokie patys kaip visi kiti (Céline, Florence ir Lara, Liuksemburgas).

Manau, kad visuomenė turi priimti visus tokius, kokie jie yra. Nediskriminuoti ne tik dėl negalios. Bet ir dėl jų lyties, rasės, pomėgių. Manau, kad mūsų tolerancijos lygis gana aukštas. Nepaisant to, vis dar yra, ką veikti. Geriausia kovos su nevienodu vertinimu priemonė – tolerancija. Turime aiškiau informuoti apie mūsų skirtumus (Adrià, moderatorė, Ispanija).

Organizuoti kampanijas, nukreiptas prieš patyčias. Stengtis bendrauti ir palaikyti ryšius su mokiniais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių; kviesti juos į socialinius renginius ir įtraukti į veiklą (Agnė ir Kornelijus, Lietuva).

Turime stiprinti mokinių, turinčių negalią, informuotumą: kiti mokiniai nežino, ką sakyti, ir bijo įžeisti neįgalius vaikus. Mokytojams reikia daugiau mokymų, o mokyklos turi gauti daugiau pagalbos iš valdžios institucijų (Elisabeth, Estija).

Bendravimas – pagrindinis dalykas. Informavimas apie tai, kas buvo padaryta gerai. Dalijimasis patirtimi. Specialios tarybos inkluzijai užtikrinti. Bendraamžiai pagalbininkai, savanoriai klasėse. Mokytojai turėtų išklausti mokinių nuomonę ir su jais bendradarbiauti (Derrick ir Mark, Jungtinė Karalystė, Škotija; Saul ir Alexander, Jungtinė Karalystė, Anglija).

Teigiama patirtis

Kartais organizuojamos tolerancijos pamokos. Mano mokykla pabrėžia, kokios svarbios lygios teisės (Natalia, Lenkija).

Mano bendraklasiai juokauja apie mano aklumą ir tai padeda, nes visi labiau atsipalaiduoja. Kodėl žmonės tyčiojasi? Jie nedaro to sąmoningai; turiu išmokti nepriimti to rimtai (Tova, Švedija).

Labai padeda mokytojo požiūris (Isaac, Malta).

Iš pradžių aš nelabai supratau neįgalius asmenis. Bet ši konferencija padėjo man geriau suvokti, kaip jaučiasi neįgalieji, kokių sunkumų jie patiria (Lara, Liuksemburgas).

Jokių patyčių; gera mokytis mano mokykloje (Pinja, Suomija).

Mes vykdomė projektą, kurio metu visiems mokiniams užrašamos akys, kad jie geriau suprastų aklių mokinių padėtį. Taip pat bandėme naudoti lazdas, kad visi mokiniai patirtų vieni kitų negalią (Emili, Estija; Eelis, Suomija; Reinis, Latvija).

Nuo mažens sužinome, kad ne visi yra vienodi. Todėl klasėje negalvojame apie skirtumus (Lillý, Islandija).

4. Įvairovė – tai daugialypiškumas, o inkluzijos principas – šio daugialypiškumo variklis

Ketvirtoji mintis kilusi iš kai kurių jaunuolių pasirinkto šūkio *Įvairovė – tai daugialypiškumas, o inkluzijos principas – šio daugialypiškumo variklis*.

- Kiekvienas turėtų susitelkti į tai, ką padaryti *įmanoma*, o ne į tai, ko negalima padaryti.
- Būtina užtikrinti visiškai laisvai prieinamą ugdymą, atsižvelgiant į visų besimokančiųjų poreikius, – tai kokybiško švietimo visiems pagrindas.
- Esminis dalykas – mokytojų ir kitų specialistų bendradarbiavimas, taip pat gerų mokymo galimybių užtikrinimas.
- Labai svarbu, kad mokytojai ir bendraklasiai teiktų būtiną žmogiškąją ir (arba) techninę pagalbą.

Jaunuoliai pabrėžė teigiamą įgyvendinamų švietimo priemonių, pavyzdžiui, individualių ugdymo planų, pritaikytų programų, techninių priemonių naudojimo, mokytojų pagalbinių ar padėjėjų teikiamos pagalbos, darbo mažose grupėse, taip pat lanksčios egzaminų tvarkos (egzaminai raštu ar žodžiu, kai, pavyzdžiui, suteikiama papildomo laiko ir pan.) poveikį. Jie pažymėjo, kad, turint daugiau laiko, testai sukelia mažiau streso.

Pagrindinis jaunimo prašymas mokytojams ir kitiems darbuotojams: visada koncentruotis į tai, ką galima padaryti, o ne į tai, ko padaryti neįmanoma, ir padėti mokiniams bei teikti jiems pagalbą. Daugiau dėmesio skiriant visų besimokančiųjų poreikiams, reikia stiprinti jų stipriąsias puses ir gebėjimus, o ne koncentruotis į trūkumus. Jaunuoliai taip pat nurodė, kad sužinojo, jog turi teisę prirėikus gauti pagalbą. Visiškai laisvai prieinamos ugdymo priemonės yra kokybiško švietimo, skirto visiems, pagrindas. Jaunuoliai žinojo, kad svarbų vaidmenį teikiant jiems pagalbą atlieka mokytojai ir bendraklasiai. Mokytojams ir bendraklasiams, atsižvelgiant į atitinkamą jų vaidmenį, reikia daugiau informacijos ir įvairaus lygmens mokymų. Taip bus galima užtikrinti geresnę paramą ir mokymosi poreikių supratimą.

Jaunuoliai taip pat pabrėžė, kad mokytojai turėtų geriau bendradarbiauti tarpusavyje, kad ne tik suteiktų reikiamą pagalbą, bet ir užtikrintų sklandesnį pereinamąjį laikotarpį viso ugdymo metu.

Delegatų pateikti pavyzdžiai

Pasiūlymai mokytojams

Mokytojai turi sutelkti dėmesį į mano stipriąsias puses, o ne į mano trūkumus (Michaela, Čekija).

Mokytojai stengiasi suprantamai išaiškinti dalykus ir prireikus padeda; mokomasi kartu poromis arba grupėmis (Jakob ir Til, Austrija; Kristina, Švedija).

Asmeninė patirtis

Jutau, kad mano mokykla siekė integruoti mane, o kai kurios kitos mokyklos to nedarė. Labai padėjo specialiujų poreikių mokytojas (João, moderatorius, Portugalija).

Bendraudama su mokytojais ir bendraklasiais patyriau ir teigiamų, ir neigiamų dalykų. Jie gali izoliuoti jus arba padėti. Pojūtis, kad aš jiems „įdomus“, neigiamai atsiliepia mano mokslams (Robert, Jungtinė Karalystė, Šiaurės Airija).

Sunku pasakyti, ko man reikia, bet turiu išmokti prašyti ir tai gauti (Johannes, Vokietija).

Visi mokytojai ir bendraklasiai man padeda ir yra paslaugūs, todėl man patinka eiti į mokyklą (Borbála, Vengrija; Miguel Ângelo, Portugalija).

Noriu pasakyti, kad puikiai leidžiu laiką mokykloje su savo bendramoksliais ir mokytojais (Georgia, Kipras).

Mano mokykla labai gerai manimi rūpinasi ir yra gerai pritaikyta (Primož, Slovėnija).

Paramos priemonės

Mes turime mokytojus pagalbininkus (Jakob, Austrija; Michaela, Čekija; Tom, Vokietija; Kristina, Švedija; Matteo, Italija; Dénes, Vengrija).

Mokytojai palaukia ir, jei reikia, suteikia papildomo laiko tiems, kurie to prašo. Yra speciali patalpa, kurioje galima praleisti pertraukėlę ir pailsėti (Nakita, Airija; Andrea ir Isaac, Malta).

Mokytojai pateikia skirtingą medžiagą pagal mokinių poreikius. Prireikus suteikiama papildomo laiko (Dénes, Vengrija; Maros, Slovakija).

Klasėje turiu padėjėją, kuris padeda man suprasti pamokas ir jas paaiškina (Mathilde ir Thelma, Prancūzija; Jade ir Lucas, Belgija, flamandų bendruomenė).

Vietoj egzaminų raštu rengiami egzaminai žodžiu (Jade ir Lucas, Belgija, flamandų bendruomenė).

Mokykla turi specialų Brailio rašto spausdintuvą, todėl visi testai spausdinami Brailio raštu (Georgs, Latvija).

Yra galimybių padalyti patalpą, sukuriant daugiau tyliųjų zonų (Casper, Danija).

25–30 mokinių klasė galbūt šiek tiek per didelė ir neatitiktų mano poreikių. Kartais vertėjas nesupranta, kas turima omenyje, bet mano draugai paaiškina, kas vyksta (Eelis, Suomija).

Informuotumo didinimas

Manau, kad negalios kartais šiek tiek nepaisoma. Kalbame apie negalią nesuprasdami, kokios kančios slypi už šio žodžio. Mes turime patys pasijusti jų kailyje. Žmonės turėtų tai suvokti ir padėti neįgaliesiems, kad jų gyvenimas būtų geresnis (Lorenzo, Italija).

Norėčiau pasakyti, kad neturintys negalios žmonės matydami, kad juos supa neįgalūs asmenys, nori pradėti jais rūpintis kaip broliu ar seserimi (Matteo, Italija).

Gerėjant supratimui, mažėja patyčių. Bendrumas saugo nuo patyčių (Lillý, Islandija; Elisabeth, Estija).

Neturėtume apibendrinti: jei aš išsakau savo poreikį, tai nereiškia, kad jis svarbus visiems akliesiems (Tova, Švedija).

4 nuotr. Pokalbis su Darnell With iš Nyderlandų

5. *Tapimas visaverčiais piliečiais*

Penktoji mintis – *tapimas visaverčiais piliečiais* – reiškia inkliuzinio ugdymo įtaką užtikrinant visapusišką įtraukimą į visuomenę.

- Siekiant sudaryti sąlygas būti įtrauktiems į visuomenę, labai svarbu lankyti bendrąsias mokyklas.
- Tikslas yra užtikrinti, kad visi galėtų rasti savo vietą visuomenėje.

Jaunuolių nuomone, visi moksleiviai turi mokytis kartu, kad galėtų gyventi kartu. Jie nurodė, kad tai pirmas žingsnis šiame procese, kuriuo siekiama užtikrinti visuomeninę inkliuziją. Kuo jaunesni moksleiviai pradeda bendrauti, tuo geriau jie suvokia dalykus, susijusius su tarpusavio tolerancija ir pakantumu skirtumams. Jie nuo mažens mokosi bendrauti, priimti skirtingą patirtį ir ja dalytis bei atpažinti stipriąsias puses, o ne sutelkti dėmesį į trūkumus. Mokykloje jie mokosi suprasti, kad kiekvienas turėtų būti vertinamas pagal tai, ką gali padaryti, o ne pagal negalią arba išvaizdą. Tai reiškia, kad neįgalieji turi būti ne tik įtraukti į švietimo programas, bet ir dalyvauti bet kokiaje laisvalaikio veikloje. Jaunuoliai nurodė, kad mokymasis kartu vienoje mokykloje leis rasti savo vietą ir tapti visuomenės nariais.

Delegatų pateikti pavyzdžiai

Mums labai svarbu lankyti bendrąsias mokyklas, kad būtume integruoti į visuomenę (Andrea ir Isaac, Malta; Nathan ir Loïse, Šveicarija; Mathilde ir Thelma, Prancūzija; Adriana ir Mandy, Belgija, valonų bendruomenė; Darnell ir Vincent, Nyderlandai; Jade ir Lucas, Belgija, flamandų bendruomenė).

Kiekvienas turi turėti galimybę dalyvauti visuose užsiėmimuose, mokytojai turėtų padėti tai užtikrinti, tada mums bus daug lengviau patekti į darbo rinką (Amund ir Helene, Norvegija).

Manau, kad turime mokytis kartu. Juk visuomenėje taip pat esame kartu. Kartu mokydami išmoksime ir gyventi kartu. Nes tai dalykas, kurį įgyjame savo gyvenimui. Šitaip mes mokomės būti savarankiški. Svarbu, kad kiekvienas rastų savo vietą visuomenėje (Adrià, moderatorė, Ispanija).

Kiekvienas turi bendrauti, dalyvauti ir dalytis patirtimi su kitais žmonėmis (Paul, Vokietija).

BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Sąskrydžio rezultatai ir *Liuksemburgo rekomendacijos* atitinka ir papildo atitinkamus oficialius Europos ir tarptautinius dokumentus dėl specialiojo ir inkliuzinio ugdymo.

Penkios pagrindinės mintys atspindi jaunuolių pateiktą ugdymo apibūdinimą, taip pat jų pasiūlymus dėl ugdymo gerinimo. Pagrindinėse mintyse labai konkrečiai ir praktiškai perteikiamos kai kurios koncepcijos, iškeltos įvairiuose inkliuzinio ugdymo tyrimuose. Jaunuoliai pabrėžė, kad inkliuzinis ugdymas yra su žmogaus teisėmis susijusi problema, o diskutuodami daugiausia dėmesio skyrė pagrindiniams dalykams, pvz., normalumo, tolerancijos, pagarbos ir pilietybės klausimams. Jie taip pat paaiškino, kaip supranta universalų dizainą ir kodėl bendraamžių mokymas / pagalba, mokymasis bendradarbiaujant ir individualizuotos programos teigiamai veikia jų ugdymą.

Besimokantys jaunuoliai aiškiai nurodė, kad bet kuriame juos liečiančių sprendimų priėmimo etape turėtų būti paisoma jų nuomonės. Norint užtikrinti tikrą inkliuziją, turėtų būti imtasi realių veiksmų, bendradarbiaujant su visomis suinteresuotomis šalimis. Mokytojai ir mokyklų vadovai, siekdami užtikrinti inkliuziją, turėtų bendradarbiauti; bendraklasiai turėtų padėti vieni kitiems; mokytojų kvalifikacijos tobulinimas turėtų užtikrinti, kad mokytojai žinos, kokiomis priemonėmis pasiekiamas geriausias ugdymas visiems, ir kad mokytojai padės vienas kitam; mokytojai pagalbininkai turėtų padėti, o ne atlikti užduotis vietoj mokinio; be to, visos suinteresuotosios šalys turėtų daugiausia dėmesio skirti problemų sprendimui ir nesielgti taip, lyg tų problemų nebūtų.

Delegatai pabrėžė, kad jiems svarbūs praktiniai dalykai, tačiau didžiausią susirūpinimą kelia požiūris į juos, taip pat galimybės įveikti išankstinį nusistatymą.

Jie pripažino, kad paprastai mokytojai ir bendraklasiai yra tolerantiški ir supratingi jų negalios atžvilgiu, jei jiems duota laiko suprasti padėtį; išimtytys yra labai retos.

Visas dėmesys turėtų būti skirtas informuotumo apie negalią didinimui, kad žmonės suvoktų neįgalių asmenų poreikius ir stipriąsias puses. Svarbu nedaryti apibendrinimų. Vien todėl, kad kas nors tinka vienam asmeniui su negalia, nereiškia, kad tas pats tiks visiems neįgaliesiems moksleiviams.

Galiausiai inkliuzija reiškia ne vien neįgaliųjų, bet ir skirtingos kilmės žmonių inkliuziją. Kai kurie jaunieji dalyviai nurodė, kad jie patyrė dvigubą nevienodą vertinimą, nes turi negalią ir yra iš kitos kultūrinės grupės nei jų bendraamžiai arba imigrantų aplinkos.

Liuksemburgo rekomendacijos, kuriomis turėtų būti grindžiami tolesni veiksmai, buvo pateiktos svarstyti 2015 m. lapkričio 23 d. Ministrų Tarybos posėdyje

„Švietimas, jaunimas, kultūra ir sportas“ ir 2015 m. gruodžio 2–3 d. Švietimo komitete.

5 nuotr. Europos sąskrydžio dalyviai

LT

Sekretoriatas:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tel. +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Briuselio biuras:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tel. +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

